

İptidaî cemiyette Cürüm ve Adetler

I

— Malinowski — (1)

BOZULAN KANUN ve NİZAMIN İADESİ

Normal ve alelâdeden ziyade, fevkalâde ve heyecanlıya dönmek temayülü sadece zarif bir tecessüs olan ilmin mahiyetinde vardır. İlk önce, yeni bir araştırma yolunda veya genç bir tetkik şubesinde, tabii kanunun bozulduğu şeklinde ki istisna alâkayı çeker ve derece derece yeni umumi kaidelerin keşfine götürür. Çünkü — ve ilmî ihtirasın paradoks'u işte buradadır — sistemli çalışma olağan üstünü yalnız tabiiye çevirmek için uğraşır. İlim, nihayet, iyi tanzim edilmiş, umumiyetle canlı kanunlar üzerine kurulmuş, katiyetle herşeye hâkim kuvvetler tarafından idare edilen, bir kaç esas prensipe göre nizama konmuş bir kâinat kurar.

Olağan üstü ve esrarlılığın romansı olan harika, ilim tarafından hakikaten bir tarafa bırakılmalı demek değildir. Felsefî dimağ daima, yeni dünyalar ve yeni tecrübeler arzusu ile yolunda gider ve metafizik en uzak ufuklardan ileride bir hayalden bahsederek bizi ileriye cezbeder. Fakat tecessüs karakteri, olağan üstünün idraki bu arada ilmin inzibatı ile değişmiştir. Dünyanın büyük mevzularını teemmül, acil mütalâaların ve nihai neticelerin esrarı, yaratıcı tekâmülün manasız savleti, naturaliste, veya kültür talebesine — eğer o malûmatının bütün mecmuunu düşünür ve onun hudutlarını bilirse — bu kâfi derecede fecî, esrarlı ve şüpheli olmaktadır. Fakat olgun ilmî dimağ için artık beklenilmeyen kazadan duyulan heyecan, gerçek araştırmasında yeni rabitasız, yerinden tecrid edilen bir his olamaz. Her yeni keşif aynı yol üzerinde ileri bir adımdır, her yeni prensip sadece bizim eski ufku-muzu genişletir yahut ilerletir.

(1) : Bas tarafı 1 inci Sosyoloji dersisindedir.

Halâ genç bir ilim olan Antropoloji pre-scientific (ilimden önce) tesirden kendini kurtarmak yolundadır, bununla beraber son zamanlarda Kültür'ün bütün bilmecelerine rağmen gayet sade ve aynı zamanda heyecanî sureti haller vermek gayretleri hâlâ kaba bir teccüss tesiri altındadır. İptidaî kanunun tetkikinde biz bu hakim temayülü, vahşiliğe hükmedenin mizaçlar, ihtiraslar ve kazalar olmadığını fakat an'ane ve nizam olduğunun ağır fakat kat'î anlaşılmasından sonra idrâk edebiliriz. Hatta o zaman bile eski itici tesirden bir kısmı yine, cürmî adalete ait fazla baskıda, kanuna tecavüz ve bunların cezasına gösterilen dikkatte, bulunmaktadır. Modern Antropojide kanun hâlâ hemen hemen münhasıran onun münferit ve heyecanî idarelerinde tetkik olunuyor, kabilevî vendetta'nın takibettiği kan cürmü vakıalarında, cürmî büyüclüğün fücür, gayrı meşru münasebet, tabu kırılması yahut cinayetle karşılaşılması vaziyetlerindedir. Bütün bunlarda, vak'aların dramatik manaları hariç, antropolog iptidaî kanunun bazı beklenilmeyen 'exotic', hayret verici veçhelerini bulur, yahut bulabileceğini zanneder: bütün şahsî menfaat hislerini hariç kılan ak-raba zümresinin yüksek bir tesanüdü kanunî ve iktisadî bir komünizm; muhkem, değişmez kabilevî kanuna bir inkiyattır. (1)

Demin zikredilen metod ve prensiplere reaksiyon olmak üzere Trobriandlardaki iptidaî kanunun fiillerine diğer taraftan gelmeğe çalıştım. Ben münferidin değil fakat alelâdenin tasvirini yapmakla işe başladım; bozulan kanunu değil, fakat itaat edilen kanunu; onların sosyal hayatlarının arızî fırtınalarını değil, daimî heyecanlarını ve akıntılarını ele alalım. Verilen izahattan, medenî kanunun, — yahut onun vahşiler arasındaki mukabilinin — sabit bir çok nazariyelerin aksine olarak gayetle tekâmül etmiş, ve sosyal organization'un bütün veçhelerine hâkim olduğu neticesine varabildim. Aynı zamanda gene gördüğüm bu, ister

(1) Böylece Rivers, Melanezyada mevcut olduğu zannedilen bir "Klan sisteminin yanında komünistik ameliyeler olan zümre hissinden" bahseder. ve ilâve eder ki bu biçim yerlilere "her insan kendi içlimâi prensibi anlayışın fevkindedir." (Social Organization, s. 170). Sidney Hartland tahayyül ettiği vahşilikte, "Aynı mecelle (code), aynı ilâhî isim gibi, ve müsavî otorite ile, mudil ve muhteşem merasimî ilâhî tapışa olduğu gibi ticarî muamelelerin arzı hareketine ve en hususî zevcî münasebetlere ait kaideler kurabilir." (Primitive Law s. 214). Bu iki ifadede şaşırtıcıdır. Kısım I, Fasl 1 ve X daki kaidelerle mukayese edin.

ahlâklar veya terbiyeler, san'at kaideleri veya din emirleri olsun, diğerk norm tiplerinden vuzuhla farkedilebilir, ve yerlilerde bunu farkederek. Onların kanununun kaideleri, muhkem, mutlak veya ilahi İsimden gelme olmadan çok uzak, sosyal kuvvetlerle idame ettirilen, aklî ve luzumlu, elastikî ve tashih edilebilir olarak anlaşılır. Münhasıran bir zümre meselesinden uzak, onun hakları ve vazifeleri esasta, kendi menfaatlerini korumağı pek iyi bilen ve mükellefiyetlerini ödemesinin lazım olduğunu idrak eden; ferde aittir. Hakikaten gördükki yerlinin vazifeye karşı tavrı bir medenî komundekine çok yakındır — o kadarki o hakikatte kanunu sadece görmez aynı zamanda bozar da. Ve halen müzakere edilmemiş olan bu mevzu bu fasıllarda dikkatimizi çekecektir. Eğer kaideler sade muntazam işlediğı, eğer sistem, yalnız muvazenede olduğu zaman gösterilirse bu hakikaten Trobriandların pek bir taraflı resmini yapmış olur. Kanunun, yalnız pek gayri muayyen olarak fonksiyonlarını yaptığını, birçok ek ve aralıkların mevcut olduğunu, şurada burada işaret ettim, fakat cürmî ve dramatik neticelerin tam bir tasvirini yapmak lazımdır, mamafih, dediğim gibi bu haddinden fazla baskılanmamalıdır.

Yerli hayatını nizamsızlık içinde bizim yakından görmemiz için bir sebep daha vardır. Trobriandlarda sosyal münasebetlerin bir takım kanunî prensiplerle idare edildiğini gördük. Bunların en mühimi Ana-hakî' (Mother-right)dir, bu bir çocuğun vücudca ve ahlâkça annesine ve yalnız annesine bağıllığını mecbur eder. Biraderle kız kardeş arasındaki durum, cinsler arasındaki kârâbetler ve onların hususî ve meydanda münasebetleri bu anaşahlık kanun kısmını teşkil eden kaidelerle tarif edilir. Bir adam evli kız kardeşi ve onun ailesine olan iktisadî vazifeleri bu kanunun acip ve mühim bir cephesini teşkil eder. Bütün sistem, mitoloji, yerlilerin doğuş hakkındaki nazariyesine, onların bazı sihrî dinî inanlarının üzerine kurulmuştur ve kabilenin bütün kurumlarına ve âdetlerine hâkimdir.

Fakat, Ana hakkı (Mother-right) sistemile yan yana giden, hemen hemen onun gölgesinde daha başka küçük kanun kaideleri, mevcuttur. Partilocal tertibatlarile, erkek, mahdud fakat verilen otorite ve tesbit olunmuş meselelerde kendi karısını ve çocuklarını korumasile karı ve kocasının durumunu tarif eden evlenme kanununun Ana-hak'ından (Mother-right) müstakil, fakat bazı

noktalarda onunla münasebetli ve ona göre ayarlı kanunî prensiplere istinad eder. Bir kömünün teşkilâtı, köyünde baş-adamın ve mintakasında reisın vaziyeti, umumî sihirbazın imtiyazları ve vazifeleri — bütün bunlar müstakil kanunî sistemlerdir.

Şimdi artık iptidaî kanunun mükemmel olmadığını bildiğimizden, problem ortaya çıkmaktadır: bu karışık sistemler mecmuası şerait gerginliği altında nasıl hareket ediyor? Nasıl her sistem kendi hudutları dahilinde tam ahenktedir? Daha fazla, böyle her sistem kendi hudutları dahilinde mi kalır, yoksa bitişik sahalara geçmeğe temayülü var mıdır? Böyle ise sistemler çarpışırlar mı, ve bu çarpışmanın vasfı nedir? Bizî malzemesile techiz ve bununla suallerimize cevap verebilmemiz için kömünün suçlu, nizamsız, sadakatsiz unsurlarına gene bir daha müracaat etmemiz lâzımdır.

Bundan sonraki izahatımızda — ve bunlar müşahhas ve oldukça mufassal olarak verilecektir — bu esas meseleler; halâ çözülmemiş olarak önümüzde bulunduracağız: Cürüm fiillerinin mahiyeti ve muhakeme usulü ve onların medenî kanunla münasebeti; bozulan muvazeneyi iade için harekette olan başka âmiller; bir takım yerli kanun sistemlerinin münasebeti ve mümkün çarpışmaları.

Trobriand'larda yerinde - tetkik çalışmalarımı meşgul iken, ben çadırımı her zaman köyün içine kurarak yerlilerin tam arasında yaşar, ve böylece mecburî surette ehemmiyetsiz veya ciddi, karışık veya dramatik olan her şeyde hazır bulundurdum. Şimdi anlatmağa başlayacağım vak'a Trobrinad'ları ilk ziyaretimde, Archipelago'da yerinde-tetkik çalışmamı başlamamdan birkaç ay sonra vuku buldu.

Birgün, ağlama ve bir büyük iğtişâşın patlaması, bana, yakınlarda bir ölüm vakasının olduğunu öğretti. Bana, onaltı yaşlarında ve şahsen tanıdığım Kima'i isminde bir delikanlının Hindistan cevizi ağacından düşüp kendini öldürdüğünü söylediler.

Bunun vuku bulunduğu bitişik köye gittim, ve yalnız bütün cenaze hazırlıklarının faatiyette olduğunu gördüm. Bu benim gördüğüm ilk ölüm, matem, ve gömme vakası idi, bundan dolayı merasimin etnografik veçhelerile meşgul iken, hatta aynı zamanda köyde benim şüphelerimi uyandırabilecek bir iki garip vakanın zuhuruna rağmen bu facianın şeraitini unuttum. Esrarlı tesadüfle bir başka delikanlının da ağır surette yaralanmış olduğunu

öğrendim, ve cenaze merasiminde çocuğun öldüğü köyle naşının gömülmeğe götürüldüğü köy arasında bir açık husumet hissi olduğu âşikârdı.

Ancak çok sonraları bu vak'aların hakiki manasını keşfetmeğe muvaffak oldum: çocuk intihar etmişti. Hakikat şu idi ki o exogomy kaidelerini bozmuştu cürmündeki ortağı maderî kuzeni, yani annesinin kız kardeşinin kızı idi. Bu biliniyor ve umumiyetle tensip ediliyordu, fakat kızla evlenmek isteyen ve şahsen ızzar edilmesini hisseden iskat edilmiş âşığı teşebbüse girişinciye kadar hiç bir şey yapılmamıştı. Bu rakip, ilk önce suçlu delikanlıyı ona karşı karasihir kullanmakla tehdit etmiş, fakat bunun büyük bir tesiri olmamıştı. Bundan sonra bir gece suçluya herkesin içinde hakaret etmiş — bütün komünün duyacağı şekilde onu fücür ile itham etmiş ve bir yerlinin kaldıramayacağı bazı hitaplarda bulunmuştu.

Bunun yalnız bir çaresi vardı, talihsiz delikanlının kurtulabileceği yalnız bir yol kalmıştı. Ertesi sabah üzerine merasim elbisesini giymiş ve süslerini takmış, bir Hindistan cevizi ağacına çıkarak bütün kömüne hitap etmiş, onlara yaprakların arasından konuşarak veda etmişti. Bu cür'etkâr hareketinin sebeplerini anlatmış, ve aynı zamanda onu ölüme sürükleyen adamı da kapalı bir surette ittiham etmişti, bunun üzerine onun intikamını almak kandaşlarının vazifesi olmuştu. Bundan sonra âdet veçhile yüksek sesle haykırmış, ve hemen altmış ayağa yakın yükseklikteki ağaçtan atlamış ve derhâl orada ölmüştü. Bunu köyde bir dövüş takip etmiş ve bunda rakip yaralanmıştı; kavga cenaze esnasında tekrar edilmişti.

Bu mesele birkaç mühim tahkik yolu açmıştı. Ben şimdi, tespit olunmuş bir suç karşısındaydım: totemik klan eüogamy'sinin bozulması. Exogamy'yasağı, totemismin, Ana-hakkının ve akrabalık tasnifi sisteminin taşlarından biridir. Bir adam klanındaki bütün kızlara kız kardeş diye hitap ve öyle muamele eder. Antropolojinin bir mütearifesidir ki bu yasağın bozulması kadar hiç bir şey bundan daha fazla nefret uyandıramaz, ve efkârı umumiyenin kuvvetli reaksiyonundan maada bu suça karşı tabiat üstü cezalar da vardır. Eğer bu meseleyi Trobriandlılar arasında araştırırsanız, bütün ifadelerin bu mütearifeyi teyit ettiğini, yerlilerin exogamy kaidelerini kırmak fikr'inde bile dehşet gösterdiklerini, ve yarala-

ın, hastalıkların, ve hatta ölümün klan fücürünü takip ettiğine inandıklarını göreceksiniz. Yerli kanununun ideali budur, ve ahlâkî meselelerde bu ideale riayet kolay ve zevklidir — başkalarının tarzı hareketini muhakeme yahut umumî olarak tarzı hareket hakkında bir fikir beyan edildiği zaman.

Fakat ahlâklığın ve ideallerin reel hayata tatbikine gelince, vaziyet o zaman başka bir şekil alıyor. Anlatılan meselede vakıaların tarzı hareket ideali ile uymadığı barizdir. Efkârı umumiye ne bu suçu bilmekle hiddetlenmiş, ne de doğrudan doğruya harekete geçmişti — bu, suçun umumi ifadesi ve suçluyla alâkadar birinin hakaret etmesile harekete geçmesi icap ediyordu. Hatta o zaman bile cezayı onun kendisi ifa etmesi lâzım geliyordu. Demek ki 'zümre reaksiyonu' ve 'tabiat üstü müeyyide' harekette olan prensipler değildir. Meseleye daha çok nüfuz edip müşahhas malûmat toplayınca, gördüm ki exogamy'nin bozulması — evlenmeye değil fakat münasebetlere taallük edenlerde — hiç bir surette nadir bir hadise değildir, ve efkârı umumiye, katî riya-kârlığına rağmen, müsamahakârdır. Eğer mesele gizli olarak muayyen bir dikkatle yapılır, ve eğer herhangi bir kimse münferid olarak işi karıştırmazsa — efkârı umumiye dedikodu yapar, fakat herhangi şedit bir ceza talep etmez. Eğer bunun aksine rezalete ortaya çıkarsa — herkes suçlu çifte karşı döner, ve fena harekete cephe alınır (ostracism) ve hakaretlerde biri yahut diğeri intihara sürüklenir.

Tabiat üstü müeyyideye gelince: bu hadise beni meraklı ve mühim bir keşfe götürdü. Bu ihlâlin herhangi patolojik neticelerine karşı, eğer yolu ile yapılırsa hemen hemen şaşmaz sayılan gayet iyi tesbit edilmiş bir çarenin olduğunu öğrendim. Yanı yerliler bu klan fücürünün fena neticelerini silmede, kökler ve taşlara yapılan büyü ve âyinlerden müteşekkil tamamen müessir bir sihir sistemine maliktirler.

Bu benim yerinde tetkik çalışmalarında, böyle iyi tayin edilmiş denilebilecek bir kaçamak yoluna ilk defa rast gelişimdi, ve bu da kabilenin en esaslı kanunlarından biri için idi. Daha sonraları keşfettim ki kabile nizamının esas kolları üzerinde bu nevi parazit büyümeler, fücür'a ait men'edici tedbirlerden maada bir sürü başka meselelerde de vardı. Bu vakıanın ehemmiyeti barizdir. Bu bir tabiat üstü müeyyedenin otomatik bir tesirle ahlâk

kaidesini muhafaza etmesini icap ettirmediğini sarıh bir surette gösteriyor. Sihri tesire karşı mukabil-sihir olabilir. Hiç şüphesiz böyle bir tehlikeye girmemek — mukabil sihir yanlış öğrenilmiş veya yanlış tatbik edilebilir — olmakla beraber bu tehlike büyük değildir. Demek münasip bir çare ile birleşince tabiat üstü müeyyide ehemmiyetli bir elâstikiyet gösteriyor.

Bu metodik çare bize başka bir ders te öğretir. Sadece kanunların bozulduğu değil, fakat aynı zamanda tamamen müesses sistematik hilelerle kapatıldığı, bir komünde kanuna ihtiyarî (tavî) bir itaat, an'aneye esir gibi bağıllık mevzubahs olamaz. Çünkü bu an'ane insana bazı en şedit emirlerden sahtekârca bir surette nasıl kaçınılacağını öğretiyor — ve bir kimse aynı zamanda ihtiyarî (tavî) surette hem ileri itilip hem de geriye çekilemez.

Bir klan fücununun neticelerini silmede sihir, kanundan metotla kaçınmanın en kat'î misalidir, fakat bundan başkalarında vardır. Böylece bir kadını kocasından soğutturmak ve onu gayri meşru münasebetlere sevkeden bir sihir sistemi de izdivaç müessesesi ve gayri meşru münasebet yaşağı ile alay etmenin kadim bir usulüdür. Belki biraz değişik bir kategoriye muhtelif muzur ve şerir şekiller mensuptur: ekinleri mahv etmek, balıkçının işini bozmak, domuzları ormana sürmek, muzları, hindistan cevizlerini yahut 'areca' ağaçlarını kurutmak, bir ziyafeti yahut Kula seferini bozmak. Bu biçim sihirler müesses müesseseler ve mühim meşguliyetlere karşı kullanıldığından hakikatte an'ane tarafından temin edilmiş bir cürüm aletidir. Böyle olmakla, bu kanuna karşı çalışan ve doğrudan doğruya onunla çırpışan an'änenin bir kısmıdır, çünkü kanun muhtelif şekillerde bu meşguliyet ve müesseseleri korur. Kara-sihirin hususî ve mühim bir şekli olan büyücülük meselesi ile kabilevî kanundan sihri olmayan kaçamak sistemleri birazdan müzakere edilecektir.

Exogamy'nin kanunu, yani klan içinden evlenme ve cinsî münasebet yasağı, ekseriyetle iptidaî kanunun en şedit ve umumî emirleri olarak zikredilir, bu, mevzubahs olan 2 şahıs arasındaki akrabalık derecesi nazarı itibara alınmadan Klan içinde cinsî münasebetleri aynı derecede men eder. Klan bütünlüğü ve 'akrabalığın tasnifi sistemi'nin realitesi klan fücuru tabusunda çok tam olarak müdafaa edilmiştir. Bu, klanın bütün erkeklerini ve kadınlarını birbirlerine erkek ve kız kardeşler' olarak bir araya toplar

ve mutlak surette cinsî münasebeti men eder. Trobriand'larda tatbik olunan vaziyetleri dikkatli bir tahlil bu görüşü tamamen silmektedir. Bu, gene, Antropoloji tarafından görüldüğü kıymette alınan ve olduğu gibi tedrisata giren, yerli an'anesinin bir hikâyesinden ibarettir. (1) Trobriand'larda exogamy'nin bozulması suçlu çiftin akraba olması, yahut onların alelâde klan bağlarıyla yakınlıklarına göre başka değişik surette göz önüne alınır. Bir kızkardeş ile fücür yerliler için söylenemeyecek, hemen hemen düşünilemeyecek bir cürümdür — fakat bu gene hiçbir zaman yapılmadığına işaret etmez. Bu bozuş ana cihetinden birinci kuzen vaziyetinde çok ciddî bir suçdur, ve gördüğümüz gibi feci neticeleri olabilir. Akrabalık uzaklaştıkça şiddet azalır, ve sadece bir klan mensubu ile yapıldığı zaman exogamy'nin bozulması yalnız küçük bir suçdur ve kolaylıkla affolunabilir. Böylece, bu yasağa göre, erkeğin klanındaki kadınlar onun için bir toplu zümre, bir tecantsü klan değil, fakat tamamen ayrılmış bir fertler mecmuası, şecerelerindeki yerlerine göre herbiriyle muayyen bir yakınlıkta münasebettedir.

Yerli çapkının görüşüne göre **swasova** (exogamy'nin bozulması) aşk tecrübesinin bilhassa zevkli ve ateşli bir şeklidir. Bir çok muhbirlerim bunu bana sadece itiraf değil bunu yahut gayri meşru münasebet (**kaylasi**) suçunu işlemiş olduklarından dolayı öğündüler, benim birçok müşahhas, kat'î vesikalarım vardır.

Buraya kadar sadece münasebetlerden bahsettim. Aynı klan için evlenme büsbütün daha ciddî bir meseledir. An'anevî kanunların şiddetinin gevşekleştiği bugünkü halde bile klan içinde mevcut ancak iki üç evlenme vaziyeti vardır, en meşhuru Obweria köyünün "baş adamı" Modulabu ile tanınmış cadı Ipwaygana' dirki, onun,

(1) Vahşiyle medeninin, etnografla muhbirin rolünü değiştirerek bir misal vermek için: Hirstiyan misyonerlerinin vaz ettikleri 'kardeşçe sevgi' doktrini hükümet memurları tarafından vaz edilip neşredilen harp ve öldürmek üzerindeki tabuyu, görüldüğü kıymette alan birçok Melanezyalı dostlarımız bunu bir çok ekinciler, tüccarlar, müfettişler, işçiler vasıtasile en içeri Melanezya yahut Papuan köyüne kadar gelen Umumî Harb'e âit hikâyeleri ile bir türlü telif edemiyorlardı. Beyaz adamların bir günde, onların en büyük kabilelerinden birkaçını teşkil edecek kadar cinslerini imha etmelerine cidden şaşıyorlardı. Mecburî bir surette şu neticeye vardılarki Beyaz adam müthiş bir yalancıdır. Fakat yalancılığın hangi cihette olduğunda emin değildiler ahlâki gösterişte mi yoksa harpteki muvaffakiyetindeki öğünmesinde mi.

aynı zamanda hastalık getiren tabiat üstü kötü ruhlar, tanva'u ile münasebette bulunduğu zannedilir. Bunların ikisi de **Malasi** klanına mensupturlar. Dikkate değer ki bu klan an'anevî surette fûcur ile alâkâlıdır. Son zamanların en fena birader-hemşire fûcuru gene bu klanda vuku buldu. (1)

Böylece hakikî hayatın ideal vaziyetlerle münasebetinin an'anevî ahlâk ve kanunlardaki akisleri çok enteresandır.

II

KANUNİ TESİR OLARAK BÜYÜ ve İNTİHAR

Bundan önceki fasılda bir kabile kanununun bozulması hadisesini anlattım ve suç temayüllerinin mahiyetini aynı zamanda sosyal düzeni ve kabile muvazenesini bozulur bozulmaz iade eden kuvvetleri izah ettim.

İzahlarımda iki meseleye temas ettik — cebir vasıtası olarak büyüünün, tazmin ve meydan okuma ameliyesi olarak ta intiharın, kullanılması. Bu iki mevzua şimdi daha mufassal bir kısım ayırmamız lâzımdır. Trobriand'larda büyü mahdut bir kısım mütehasıslar tarafından yapılır — bunlar, umumî olarak, bilhassa zekî ve gösterişli olan ve bir takım tılsımlar ezberleyerek, bazı şartlara katlanarak bu san'atı öğrenen adamlardır. Bunlar kudretlerini kendi hesaplarına ve aynı zamanda ücret karşılığı profesyonel olarak ta kullanılır. Büyüye inanma çok derin köklü olduğundan ve her mühim hastalık ve ölüm kara-sihire izafe edildiğinden büyü-cüye karşı bir korku vardır, ve, ilk zamanda, onun mevkii, ister istemez suiistimâl ve şantaj için elverişlidir. Melanezya veya başka yerler de gözönüne alındığı zaman, gerçekten bir çok kimsenin tasdik ettiği gibi, büyüçlük esaslı bir suç vasıtasıdır. Şahsî tecrübeyle bildiğim bir mntakadan şimali garbî Melanezyadan, bahsederken, bu nazariye vaziyetin bir kısmını ifade eder. Büyü bir adama iktidar, servet ve nüfuz verir; ve bunu o kendi menfaatleri için kullanır, görülen suiistimallerden dolayı az kazanmasına

(1) Bu mevzu hakkında daha geniş malûmat için, muharririn "Complex and Myth in Mother-Right" (Psyche' cild V No. 3 Kânunusani 1925) üzerindeki makalesini görün; bununla neşredilmiş, ve bu eserle beraber çıkan "Sex and Repression in Savage Society."

karşılık çok kaybedeceği hakikatı onu umumiyetle çok mütevazî yapar. Reis, ileri gelenler, ve başka büyücüler onu dikkatle nezaret altında bulundururlar; bundanda fazla, bir reis tarafından veya reisin emirleriyle bir büyücü yerinden çıkarılarak başkasının yerine konur.

Onun para ile profesyonel surette satılan işlerine gelince: İktidarda olanlar — Reisler, mevki veya servet sahibi adamlar — onun üzerinde enbaş hakları olanlardır. Ona avam tarafından müracaat edildiği zaman, büyücü haksız ve hayalî taleplere başvurmaz. O, kanundan dışarı bir şey yapmayı kadar zengin ve büyük adamdır, namuslu ve hakkı gözetken olması kabildir. Diğer taraftan, hakiki bir haksızlık veya tamamen gayri kanunî bir fiil cezalanacağı zaman büyücü kendinde efkârı umumiyenin tazyikini duyar ve o, haklı bir davayı müdafaa edip tam ücretini almağa hazırlanır. Böyle vaziyetlerde kurban kendisine karşı bir büyücünün çalıştığını duyunca korkabilir ve tazminat verir yahut âdil bir anlaşmaya girebilir. Böylece, umumiyetle kara-sihir hakikî bir kanunî kuvvet gibi hareket eder; çünkü bu, kabile kanunlarının kaidelerinin ifası için kullanılır, bu cebrin kullanılmasının önüne geçer ve muvazeneyi iade eder.

Büyünün kanunî veçhesini izah eden enteresan bir bitiş (denouement)de sihir tarafından öldürülen bir adamda bunun sebeplerini bulmak âdeti teşkil eder. Bu, mezardan çıkarılan ceset üzerinde görülen bazı işaret ve alâmetlerin doğru tefsiri ile yapılır. İlk gömmeden on iki yirmi dört saat arasında ilk defa güneş battığı zaman mezar açılır, ceset yıkanır, temizlenir ve muayene edilir. Bu âdet hükûmetin emirleriyle men edilmiştir — bu beyaz adam için müstekreh'tir, onun zaten orada olmasına ne imkân, ne de orada bir işi, vardır — fakat bu hâlâ daha iç köylerde gizli olarak yapılır. Ben, bir mezardan çıkarmaya yardım ettim, ve bir kere de, bu biraz daha erken güneş batmadan önce yapıldığı zaman bazı resimler çekmeğe muvaffak oldum. Merasim gayet dramatiktir. Mezarın etrafına bir kalabalık toplanır, haykirmalar arasında bir kısım ahali süratle toprağı açarlar, diğerleri **muluk-wausi** (cesed-yutan ve insan-öldüren uçan cadılar)'ye karşı içlerinden sihrî efsunlar okurlar ve ağızlarında çiğnedikleri zencefilleri orada bulunanların üzerine tükürürler. Cesedi saran örtüleri açmağa ve cesede daha yaklaşımağa başlayınca gittikçe daha yükselen bir sesle haykırır ve bağırlar, nihayet ceset çığlıklar

arasında açılır ve kalabalık daha yaklaşır. Hepsi onu görmek için ileriye itişirler, ona en yakın olanlara, cesedi yıkamak için, içinde hindistan cevizi yağı olan tahta kaplar uzatılır, cesedden süsler çıkarılır, o, süratle yıkanır, tekrar sarılır ve gömülür. Cesed dışarda olduğu zaman işaretleri kaydetmek lâzımdır. Bu resmî bir iş değildir, ve fikir ihtilâfları çoktur. Çok defa sarih işaretler yoktur ve daha çok zamanlar ahali birbirlerinin kararlarında uyuşamazlar.

Fakat hakkında hiç şüphe edilemeyecek işaretler (**Kala wabu**) vardır, bunlar sarahatle, ölmüş olanın bir itiyat, meyil, yahut vafına işaret ederler ki bu başka birinin düşmanlığına sebep olmuş, o da bir büyücüyü bu kurbanı öldürmesi için memur etmiştir. Eğer cesedde tırmıklar varsa, **Kimali**'ye, yani cinsî cilveleşmelerde olan aşk tırmıklarına benzeyen, ve bu bilhassa omuzda olursa, ölenin, bir reis, mevki sahibi bir adam, yahut bir büyücüyü kızdıracak bir surette gayri meşru münasebetlerden suçlu olduğunu veya kadınlara karşı fazla muvaffakiyetli olduğunu gösterir. Ölümüne sık sık sebebiyet veren bu, başka alâmetler de gösterir: mezardan çıkarılan cesed umumiyetle bacakları ayrı olarak bulunur; yahut, sanki arzu ettiği bir kimseyi gizli dostluğa çağırarak için o çapırdatma sesini çıkaracak gibi, ağzı aralık olur. Yahut gene, cesed bitlerle dolu olarak bulunur, çünkü birbirlerini bitlendirmek âşıkların pek düşkün olduğu bir zarif iştiğâldir. Bazan ölümden önce de alâmetler belirir: geçen gün ölmek üzere olan bir adamın kolunu aşağı yukarı kaldırıp indirerek çağırma hareketi yaptığı görüldü, ve heyhat; cesedi mezardan çıkarıldığı zaman omuzlarında **Kimali** işaretleri vardı. Gene başka bir müşahhas vaziyette de, ölmek üzere olan adamın ağız şapırtısı sesleri çıkardığı duyulmuş, ve sonra mezardan çıkınca bitlerle dolu olduğu görülmüştü. Bu adam herkesin içinde, **Kiriwina**'nın kudretli sabık reislerden **Numakala**'nın bazı karıları tarafından kendinin bitlendirilmesine müsaade etmişti ve hiç şüphesiz o, yüksek emirle cezalandırılmıştı.

Tezyinatı andıran yüz boyaları yahut oyun süslerinin işaretleri görülürse, yahut cesedin eli, usta oyuncu'nun **kaydebu**'yu (oyun kanını) yahut **bisila**'yı (padanus, yaprakları demeti) idare ederken olduğu gibi t'trerse — onun şahsî güzelliği yahut kadınların hoşuna giden tarafının müteveffa Don Juan'a büyüü karşı getir-

miş addolunur. Deri üzerindeki kırmızı, siyah ve beyaz renkler, bir asilin evi veya anbarlarının üzerindeki şekilleri hatırlatan işaretler, dolgun bir yam — anbarının direkleri gibi şişkinlikler — ölen adamın, kulübesini veya anbarını fazla hırsı cahli süslerle tezyin etmeğe uğraştığı, ve böylece reisin nefretini uyandırdığına işaret eder. Taro şeklindeki çıbanlar, yahut ölmeden biraz evvel bu sebzeye karşı büyük bir istek ölmüşün mükemmel taro bahçelerine mâlik olduğunu, yahut bu emtiasının vergisini reisine kâfi miktarda vermediğine işaret eder. Muzlar, hindistan cevizleri, şeker kamışları lâzım gelen değişikler yapılıncaya aynı tesirleri hasıl ettiği halde, hurma, cesedin ağzını kırmızı yapar. Eğer ağzı köpürüyor bulunursa bu adamın zengin ve alenî yemek yemeğe müptelâ olduğunu, yahut yemek hakkında öğündüğünü gösterir. Katlanmış halde, gevşek deriler, bilhassa domuz eti yemenin sui istimalini, yahut Reis inhisarında olup ve daha aşağı adamların sadece idaresine verilen, domuzlara bakarken mürtekiplik yaptığını işaret eder. Reis, aynı zamanda, bir adam merasime riayet etmezse ve önünde kâfi derecede eğilmezse kızar; o biçim bir adam mezarında iki büklüm bulunacaktır. Burnundan ip halinde mütefessih bir maddenin akması, bu ölümden sonra (post - mortem) büyücülük mecellesinde, kabuktan halkaların kıymetli gerdanlıklarına işaret ve böylece **Kula** ticaretinde pek fazla muvafakiyet temsil eder; bunun gibi kollarda halka halinde şişkinlikler aynı şeyin mwali (kol kabukları) vasıtasıyla olduğuna işaret eder. Nihayet, kendisi bir büyücü olduğundan dolayı öldürülen kimse, normâl — ruhundan (**baloma**) maada aynı zamanda mezarın etrafında hayâletler ve muhtelif oyunlar yapan birde madî taif (**kousi**) çıkarır. (1) Bu büyücünün cesedi ekseriyetle mezarında bozulmuş ve büzülmüş olarak bulunur.

Ben bu listeyi, müşahhas vak'aları tesbit ederek ve gerçekten kayda alınmış alâmetleri not ederek elde ettim. Çok mühimdir ve, çok defa, diyebilirim ki hemen her zaman, ya cesedin üzerinde bir işaret bulunamamış, yahutta bulunanlar üzerinde mütabakat yoktur; söylemeğe lüzum yoktur ki, hasta bir adam her zaman onun bu hastalığına sebep olan büyücüden şüphe eder,

(1) Bununia 'Journal of the Royal Anthropol. Inst.,' 1916'da 'Baloma' hakkındaki makale ile mukayese edin; orada bu iki yaşayan prensibi mufassalan anlattım, 'Kousi'nin sadece büyücü'de olduğundan bahsetmemiştim. Bunu yeni Gineye yaptığım 4 üncü seyyahatim esnasında öğrendim.

büyücünün kimin hesabına çalıştığını ve ne sebeplerden bunu yaptığını bilir de. Böylece bir işaret "bulmanın" zaten bilinen **a-posteriori** bir tahkikin bütün vasıflarıdır. Bu bakımdan, ölümlerin sebebini ihtiva eden, açıkça gösterilen ve kolaylıkla bulunan yukarıdaki liste hususî bir ehemmiyet arzeder: bize hangi suçların tamamen şerefsiz ve nefret edilen ve bununla beraber yaşayanlar hangilerinin fazla ağır olmadığını gösterir. Hakikatte cinsî muvaffakiyet, güzellik, dansa maharet, servette hırsıcah ve gösterişte dikkatsizlik ve dünyevî şeylerden zevk almak, büyüculükte fazla iktidar — bunların hepsi kıskanılır muvaffakiyet-sizlikler, yahut günahlardır; tehlikelidirler, çünkü iktidar mevkiinde olanların kıskançlığını çekerler, fakat bunlar, suçluyu bir şan hâlesi ile sarar. Diğer taraftan, bütün bu kabahatlar o muntakamın reisinin hoşuna gitmediği ve onun tarafından kanun olarak cezalandırıldığı için geriye kalanlar ağır vendetta vazifesinden kurtulurlar.

Bununla beraber, bizim araştırmamızda asıl ehemmiyetli olan nokta, bir temeyyüzde, hangi sosyal vaziyetin müsaade etmediği hangi kabiliyetler ve mülkiyetler, hangi şahsî muvaffakiyet, yahut iktidar mevki ile alâkalı faziletin, ne kadar gazaba uğradığını bu sıradan (standard) alâmetlerin göstermesidir. Bütün bu şeyler ceza görebilirler ve diğerlerinin müsavatına nezaret eden kimse de reistir ki onun an'aneye karşı asıl imtiyazı ve vazifesi adâleti başkaları üzerine tatbik etmektir. Fakat reis böyle meselelerde, yalnız kabahatli olanın aleyhine bir şüphe, yahut bir temayül olmadan bedevî bir şiddet gösteremez. Onun bu vaziyette yapacağı kanunî hareket büyüculüğe müracaat etmektir, ve şu da hatırdaki tutulmalıdır ki bunun masrafını o kendi kesesinden verir. Eskiden (yâni, beyaz adamın „emirleri,, gelmeden önce) o, herhangi bir etiket, yahut merasime doğrudan doğruya riayetsizliği, bununla beraber, onun karlılarıyla gayri meşrû münasebette bulunma, hususî mülkünden çalana, yahut ona karşı herhangi bir şahsî hakarete karşı onlara şiddet göstermesine müsaade ediliyordu. Reis'in başından yüksek bir yerde durmağa, boyunu, yahut omuzlarını tabulanmış yerlerine dokunmağa, huzurunda pis tâbirler kullanmağa, onun hemşiresinden cinsî fikirlerle bahsetmek gibi etiketi bozmağa cür'et eden adam, reisin muhafızlarından biri tarafından derhâl mızraklanırdı. Bu iş, bütün teferrüatı ile yalnız **Kiriwina**'nın yüksek reisine âittir. Kazarâ

reisini kızdırıp ve hayatını kurtarmak için kaçan adamlara âit vak'alar tesbit olunmuştur. Son zamanlarda olan bir hâdisede, muharebe esnasında bir adam karşı taraftaki reise küfür etmişti; bu adam sulh yapıldıktan sonra öldürülmüş, ve ölümü işlediği suça haklı bir karşılık sayıldığından bir **vendetta** takip etmemiştir.

Böylece görüyoruz ki bir çok, hakikatte en çok vaziyette kara sihir; reisin, kendine mahsus imtiyaz ve haklarını icra edebilmesi için esas âletlerinden biridir. Bu biçim hâdiseler, elbette farkedilmeden fiilen eziyet ve kaba adâletsizliğe inkılâp eder ki bunlardan bir takım müşahhas misaller verebilirim. O zaman bile, bu hiç şaşmadan dâima iktidar mevkiine zengin, ve nüfuzlunun tarafına meylettüğinden büyücülük hususî menfaatin, bundan dolayı neticede kanun ve nizamın bir mesnedi olarak kalır. Bu her zaman muhafazakâr kuvvettir, ve nizamlı bir cemiyette elzem olan ceza ve mükâfat bütün korkunun hakikaten esas membaini teşkil eder. Bundan dolayı, vahşi insanlara Avrupaî usûllerle işlerine karışmada misyoner, çiftçi, ve resmî memurların hepsinin aynı surette büyücüyü acı bir adâvetle kovalanmasından daha mühlik bir şey olamaz. (1) Sert, dağınık, gayri ilmî bir surette ahlâklarımızı, kanunlarımızı ve âdetlerimizi yerli cemiyetlere tatbik etmek, ve yerlinin kanununu, yarı - kanunî mekanizmasını, ve iktidar âletlerini imha, sadece bir anarşi ve ahlâkî zaafa ve neticede ırkın zevaline sürükler.

Büyücülük, ne yalnız adâleti ifa, usûlü, ne de bir suç amelîyesi şeklindedir. O iki türlü kullanılabilir, kanuna doğrudan doğruya zit olarak hiç kullanılmamasına rağmen, o, iktidar mevkiine sahip bir adamın daha zayıflara karşı fenalık yapması için kullanılabilir. Hangi yoldan işlerse **status quo**'yu baskılandırmada bir usûl, an'anevî gayri müsaviliklerin ifadesi ve herhangi yenilerinin şekil bulmasına karşı — tesir yapan bir metottur. Muhafazakârlık iptidai cemiyette en mühim yol olduğundan, büyü umumiyetle, bu ilk kültür içinde çok değerli olan, faydalı bir vasıfıdır.

(1) Muhafazakârlığı, eski kabilevî nizam, eski itikad ve iktidar taksimatını temsil eden büyücü gayet tabii olarak onun 'Weltanschauung'u islâh eden ve yıkanlara karşı bir nefreti vardır. O umumiyetle beyaz adamın tabii bir düşmanıdır o da (beyaz adam) bundan dolayı ondan nefret eder.

Bu tetkikler vuzuhla gösteriyor ki, büyüyün kısmen kanunî ve kısmen cürmî tatbiki arasında bir hat çizebilmek ne kadar müşküldür. Vahşî komünlerde kanunun "cürmî" vechesi hattâ belki "medenî" vechesinden daha muğlâktır, bizim düşüncemizce "adâlet" fikri hemen hiç tatbiki kabil olmayan ve bozulan bu kabilevî muvazeneyi iade usûlleri yavaş ve âtıldır.

Büyücülüğü tetkik sayesinde Trobriand krimonolojisi hakkında bir şeyler öğrendik, şimdi intihara geçelim. Hiç bir surette tam bir hukukî müessese olmamakla beraber intiharın bariz bir kanunî vechesi vardır. Bu, iki ciddî metolla yapılır, **Lo'u** (hurma ağacının tepesinden atlayarak) ve bir nevi balğım (globe fish) kesesinden çıkan ve panzehiri olmayan bir zehirle yapılır. (**Soka**), ve bir tane, daha mülâyim bir metod olan, balıkları bayıltmak için kullanılan, sebzededen çıkan bir nevi zehir olan **tuva** almakla. **Tuva** ile zehirlenmiş bir kimseyi bol miktarda bir mukayyi ile hayata getirmek mümkündür, bundan dolayı bu umumiyetle âşıkların kavgalarında, alevî kavgalarda, ve buna benzer hallerde kullanılır, benim Trobriand'da bulunduğum sırada buna benzer bir çok hâdise oldu, hiçbiri ölümle neticelenmedi.

İki öldürücü intihar şekli bir kaçamak yolu olmayan vaziyetlerde kullanılır ve bunun arkasındaki zihnî tavır oldukça müdildir, bu, kendini — cezalandırma, intihar, eski— vaziyetine — dönme (re - habilitation), ve hissî — kederin, hepsini içine alır. Bir kaç müşahhas misalin muhtasar olarak anlatılması intihar psikolojisini daha iyi izah eder.

Yukarıda anlatılan **Kima'**ıninkine benzeyen bir vak'ada, kendi klanında bir delikanlıya âşık olan, ve sevmediği resmî bir tâlibi ile bir de kendi istediği tâlibi olan **Bomavaku** isminde bir kıza âittir. O, babası tarafından kendisi için yapılan **bukumatula'**sında (bekârlar için yatakhane) yaşıyordu, orada gayri meşrû âşıkını kabul ediyordu. Tâlibi bunu keşfetmiş, ona herkesin önünde hakaret etmiş, bunun üzerine o, merasim elbisesini giymiş, süslerini takmış, bir hurma ağacının tepesinden haykırmış, ve aşağı atlamıştı. Bu eski bir hikâye idi ve bunu, bana, **Kima'**i meselesinden dolayı hatırlayan bir müşahid anlattı. Kendi ihtiraslarının ve an'anevî yasağın, onu, içine soktuğu tahammül edilmez bir çıkmazdan, bu kızda kendini kurtarması aramıştı. Fakat intiharın doğrudan doğruya ve hakikî illeti hakaret ânı idi. Eğer bu

olmasa idi, daha derin, fakat daha az tesiri olan aşk ve tabu arasındaki mücadele onu böyle düşüncesiz bir harekete hiçbir zaman sevk etmezdi.

Büyük bir mevki sahibi, kuvvetli sihri kuvvetleri, ve gösterişli şahsiyeti olan, ve zamanımıza kadar birkaç nesilden geçerek gelen **Liluta**'lı **Mwakenywa** isminde bir adamın birçok karıları arasında **Isowai** isminde birisi varmış ki onu çok severmiş. Onunla bazı zamanlar kavga edermiş, ve bir gün çok hiddetlendiği bir sırada ona en fena küfürlerden (**Kwoylumuta**) biriyle hakaret etmişti ki, bilhassa bir kocanın bunu karısına karşı kullanması tahammül edilmez bir şeydi. (1) **Isowa**'i an'anevi şeref fikri ile hareket ederek derhâl **lo**'u (ağaçtan atlama) ile intihar etmişti. Ertesi günü, **Isowa**'i için ağlamalar devam ederken **Mwakenywa**'da onu takip ederek kendini öldürmüş ve onun cesedi de beraber ağlasın diye (karısınınkinin) yanına konmuştu. Burada bir kanun meselesinden ziyade bir ihtiras meselesi vardı. Fakat bu vak'a, kuvvetle, nasıl, an'anevi his ve şeref fikrinin herhangi fazlalığa, sakın sestem yükseğine muhalif olduğunu gösteriyor. Bu, aynı zamanda, yaşayanın, kendi hayatına son vererek kendini mahkûm eden için, ne kadar içten sarsıldığını da gösteriyor.

Buna benzer bir vak'a da birkaç zaman önce oldu, koca, karısını gayri meşrû münasebetle ittiham etti, bunun üzerine o (kadın) bir hurma ağacından atladı, ve kocası da onu takip etti. Daha yakın zamanlarda, olan bir vak'a da kocası tarafından gayri meşrû münasebetten ittiham edilen **Sinaketa**'lı **Isakapu**'nun zehir içmekle intihar etmesidir. **Sinaketa**'nın reisinin karılarından biri, **Bogonela**, onun (reisin) başka yerde olduğu zaman diğer bir karısı tarafından ahlâksızlığı görülünce, o, derhâl intihar etmiştir. Birkaç sene önce **Sinaketa**'da karılarından biri tarafından gayri meşrû münasebetler ve başka fenalıklardan ittiham ile tâciz edilen bir adam zehir ile intihar etmişti.

Kiriwina'nın sabık muktedir reislerinden birinin karısı **Bolubese**, kocasından kendi köyüne kaçmış, ve kendi akrabaları (dayısı ve biraderleri) tarafından zorla geriye gönderileceği tehdidi üzerine kendini **lo**'u ile öldürmüştü. Benim nazarı dikkatimi, ko-

(1) Fena ve aşağı tabirler için bir izahat ve tahlil evvelce de zikredilen 'Sex and Repression in Savage Society' yahut muharririn *Psyche* C. 3. 1925-deki makalesine bak.

ca ile karı arasında, âşıklar arasında, akrabalar arasında, gerginlikleri izah eden buna benzer bir takım vak'alar celbetti.

İntiharın psikolojisinde iki sâik kaydedilmelidir: birincisi, her zaman bir çeşit günah, suç, yahut telâfi edilecek ihtirasî bir infial vardır, bu ister exogamy kanunlarını kırma, yahut gayri meşru münasebet, yahut haksız yapılan bir hareket, yahutda bir kimsenin mükellefiyetlerinden kaçınması olabilir; ikincisi, bu suç ortaya çıkaran, suçluya herkesin içinde hakaret eden, onu tahammül edilmez bir vaziyette koyana karşı da bir itiraz vardır. Bu sâiklerden biri bazı zamanlarda diğerinden daha hâkim olabilir, fakat umumiyetle bunların müsavî derecelerde bir halıtası vardır. Alenen ittiham edilen (kadın veya erkek) cürmünü itiraf eder, bütün neticeleri kendi üzerine alır, cezasını kendi şahsına kendisi verir, fakat aynı zamanda kendisine fena muamele edildiğini anlatır, eğer onlar dostları, yahut akrabaları ise onu bu hadde sürükleyenlerin hislerine hitap eder, ve yahut eğer onlar onun düşmanı ise kendi akrabalarının tesanüdüne hitap ederek onlardan vendetta (**lugwa**) ifasını ister.

İntihar elbette bir adâleti temin vasıtası değildir, fakat ittiham edilmiş ve ezilmiş olana — o, ister mücrim, ister mâsûm olsun — bir kurtuluş yolu ve eski vaziyetine dönme (rehabilitation) imkânını verir. Bu yerlilerin psikolojisinde geniş surette belirir, ve başkasını inciltecek veya kızdıracak herhangi şedit lisan veya muameleye, âdetten veya an'aneden ayrılmaya daimî bir baskı koyar. Böylece intihar, büyü gibi, yerlilerin kat'î surette kanuna itaatini temin eden, halkı hudutsuz ve gayri tabii tavırlardan menneden bir vasıtaadır, ikisi de tesbit olmuş muhafazakâr tesirlerdir ve böyle olmakla kanun ve nizamın kuvvetli destekleridir.

Bu ve bundan evvelki fasıllardaki misallerde suç ve onun cezası hakkında ne öğrendik? Bulduk ki, cürümlerin cezasını verecek prensipler gayet muğlâktır, mukabeleyi ifa metodları yerindedir, ve sabit müesseselerin sisteminden ziyade talih ve şahsî ihtirasa idare edilir. Hakikatte en mühim metodlar, gayri kanunî müesseselerin, âdetlerin, tertibatların ve vak'aların tâlî mahsülü olan büyü, intihar, reisin iktidarı, sihir, tabunun tabiat üstü neticeleri ve şahsî müdafaanelerdir. Bu müesseseler ve teamüller, asıl fonksiyonlarında kanunî olmaktan çok uzaktır, ve yalnız gayet kısmî ve kusurlu olarak an'änenin emirlerini icra ve muhafazası için bir miktar yardımları dokunur. Biz, hukuk

mahkemesi diye, bir mecelle ve sabit metodlara göre tasnif edebileceğimiz herhangi bir tertibat, yahut teamül bulmadık. Bütün bulduğumuz kanunca tesirli müesseseler daha ziyade kanunî olmayan, yahut tahammül edilmez bir vaziyeti bildirmek, sosyal hayata muvazeneyi geri vermek ve fertler tarafından hissedilen ezilme ve adâletsizlik hislerine bir kurtuluş çaresi vermeğe vasıta dırlar. Trobriand cemiyetlerinde suç, gayet müphem bir surette târif olunabilir — bu bazan bir ihtiras infiali, bazan kat'î bir tabu'nun kırılması, bazan başka şahısa veya mala tecavüz katil, hırsızlık, cebir), bazan ya reisin, yahut başka bir iktidar sahibinin imtiyazlarıyla çatışacak, an'ane tarafından tasvip edilmiyen fazla yüksek hırsıcah ve servet arzusuna dalmak, gibi. Aynı zamanda şu neticeye vardık ki, en kat'î yasaklar bile elâstikîdir, çünkü metodik bir kaçamak sistemi mevcuttur.

Şimdi ben, kanunun kat'î olarak gayri kanunî bir hareketle bozulduğu değil, fakat hemen hemen an'anevî kanun kadar kuvvetli olan bir kanunîleşmiş teamül sistemi ile çarpıştığı meselenin izahına geleceğim.

III.

ÇATIŞMA HALİNDEKİ KANUN SİSTEMLERİ

İptidaî kanun daimî bir sistem haline tekâmül etmiş bir prensipe dayanan tecanüslü, tamamen vahdeti olan bir kaideler mecmuası değildir. Bundan evvel, Trobriand Adalarındaki kanunî vakıaları tetkikimizde. zaten bu kadarını biliyoruz. Aksine olarak, bu yerlilerin kanunları aşağı yukarı müstakil, sadece birbirlerine göre kısmen ayarlanmış sistemlerden müteşekkildir. Her birinin — anaşahlık, baba hakkı, evlenme kanunu, reisin imtiyazları ve vazifeleri v.s.— tamamen kendine âit bir sahası vardır, fakat bunlar aynı zamanda kanunî hudutlarını aşabilirler. Bu, arasına parçalanan, gergin bir müvazene ile neticelenir. Açık veya kapalı olan kanunî prensiplerin arasında bu biçim çatışmaların mekanizmasını tetkik çok faydalıdır, ve bize iptidaî kabîlelerdeki sosyal kanunun tam mahiyetini öğretir. Bundan dolayı ben şimdi bir iki hâdiseyi tasvir ederek, sonra da onları tahlil edeceğim.

İlk önce, kanunun esas prensipi üzerindeki bir çatışmayı izah eden dramatik bir vak'ayı anlatacağım: Anahakkı ile, en kuvvetli hislerden biri olan, etrafında bir çok âdetin kabûl ettiği, teammüllerle örülen, fakat hakikatte kanuna muhalif olan baba sevgisi.

İki prensip, ana hakkı ve baba sevgisi, en bariz olarak bir erkeğin kız kardeşlerinin oğluya, mütenazır olarak kendi oğluya olan münasebetinde toplanmıştır. Onun ana cihetinden yeğeni, en yakın akrabasıdır ve onun bütün şeref ve mevkilerinin kanunî vârisidir. Diğer taraftan kendi oğlu ona bir akraba olarak sayılmaz; kanunca onun babasıyla alâkası yoktur, ve biricik rabita ana ile olan evlenmenin sosyolojik durumudur (Status). (1)

Aktüel hayatın realitesinde baba kendi oğluna yeğenine olduğundan çok fazla bağlıdır. Baba ile oğul arasında her zaman destluk ve şahsî bağıllık vardır; umumî olarak dayı ile yeğen arasında herhangi bir vârislik münasebetinde mevcut olan rakiplikler ve şüpheler ile mükemmel tesanüd bozulmaktadır.

Böylece ana hakkının, kudretli kanunî sistemi oldukça zayıf bir hisle birleştiği halde, kanunca çok daha az önemi olan baba sevgisi, kuvvetli bir şahsî his tarafından yardım görür. Nufuzu çok olan başbuğun vaziyetine gelince, şahsî tesir kanun hükmüne ağır basar ve kendi oğlunun mevkii yeğenininki kadar kuvvetlidir.

Hükmü bütün mıntakayı kaplıyan, nufuzu birçok **archipelago**'lara varan, ve şöhreti Yeni Gine'nin bütün şark kısmına yayılan birinci başbuğun oturduğu yer olan merkez köy **Omarakana**'da vaziyet böyledir. Hemen öğrendim ki, oğulları ile yeğenleri arasında devam eden bir kan dâvâsı vardı; bir dâvâ ki, en sevdiği oğlu **Namwana Guyau** ile ikinci yeğeni **Mitakata** arasında durmadan vuku bulan kavgalar da gerçekten çetin bir şekil almıştı.

En son kavga, orada oturan, mıntakanın hükümet memurunun önündeki bir odada reisin oğlunun yeğene ağır bir darbe indirmesiyle oldu. **Mitakata**, yeğen, gerçekten mahkûm edilmiş ve bir ay kadar hapise atılmıştı.

Bu haber köye gelince **Namwana Guyau** taraflarından arasındaki kısa sevinci bir panik takip etti; çünkü herkes hissediyordu ki mesele artık son haddini bulmuştu. Kabile kanun ile hisle-

(1) Mukayese et: "the Father'in Primitive Psychology" 1926, ilkönce Psyche Cildiv No 2 de neşredilmiştir.

ri ihlâl eden, çetin hareket eden sevgili oğlunun başına birçok kötü neticelerin geleceğini tahmin eden reis, şahsî kulübesine kapandı. Haps edilen reisliğin genç varisinin akrabaları, gizli bir hiddet ve nefretle kaynıyorlardır. Akşam olunca inkiyad etmiş köy sakin bir yemeğin başına çöktü, her aile kendi münzevî yemeğinin başına. Merkez yerde hiç kimse yoktu,—**Namwana Guya'u** görünmüyordu, reis **To'uluwa** kulübesinde saklı idi, karılarının bir çoğu ve onların aileleri de evlerinden çıkmamışlardı. Birden bire yüksek bir ses bütün sessiz köyün üzerinde çınladı. **Bagido'u**, birinci veliyaht, ve hapis olan adamın ağabeyi, kulübesinin önünde durarak ailesine hakaret eden adama hitabederek:

"**Namwana Guya'u**, sen bir fenalığın habercisisin. Biz, **Omarakana'nın Tabalu'su** senin burada oturup aramızda yaşama-na müsaade ettik. **Omarakana'da** senin bol yemeğin vardı, sen bizim yemeğimizden yedin, bize vergi diye getirilen domuzlardan ve balıklardan payını aldın. Sen bizim sandalımızla dolaştın. Bizim toprağımızın üzerinde bir kulübe kurdun. Şimdi sen bize fenalık ettin. Biz senin burada kalmanı istemiyoruz. Bu bizim köyümüzdür, sen burada bir yabancısin. Defol! Biz seni kovuyoruz; Biz seni **Omarakana'dan** kovuyoruz.,,

Bütün bu sözler yüksek ve parçalayıcı, kuvvetli bir heyecanla titreyen sesle, her kısa cümle bir sükûttan sonra söylenmiş, her biri sanki birer münferit ok gibi boşluğu delerek **Namwana Guya'u'nun** içinde oturup düşündüğü kulübeye savrulmuştu. Ondandan sonra **Mitakata'nın** küçük kız kardeşi de kalkıp konuştu, ve ondan sonra ana cihetinden yeğenlerden bir delikanlı da konuştu. Sözleri birinci hitabe ile hemen hemen aynı idi, ağırlık köyden kovulanda, **yoba'da** idi. Bu hitabeler derin bir sessizlikle karşılanmıştı. Köyde hiçbir şey kimildanıyordu. Fakat daha gece bitmeden, **Namwana Guya'u**, **Omarakana'yı** ebedî olarak terketti. O, birkaç mil ötede annesinin köyü olan kendi köyü **Osapalo'ya** yerleşmişti. Haftalarca annesi ve kız kardeşi ölümlere yapılan yüksek sesli matemle onun için ağladılar. Başbuğ üç gün kulübesinde kaldı, ve dışarı çıktığı zaman daha ihtiyar ve kederinden çökmüş görünüyordu. Elbette bütün şahsî alâkası ve sevgisi aziz oğlunun tarafında idi. Bununla beraber ona yardım için hiçbir şey yapamazdı. Akrabaları tamamen haklarına göre hareket etmişlerdi, ve kabile kanununa göre kendi hiçbir surette onlardan ayrılmazdı. Hiçbir kuvvet sürgün hükmünü değiştiremez-

di. Bir kere “Defol” — (**bukula**) “Biz seni kovuyoruz — (**ka-yabâim**) dendimi, adam gitmeğe mecburdu. Korkunç bir açıklıkla pek ender söylenen bu sözlerin orada oturan bir yabancıda kuvvetli ve hemen hemen bir âyin hükmü vardır. Bu korkunç hakaretin ifade ettiği şeye karşı duran ve buna rağmen gitmeyip kalan bir adam, büsbütün şerefini kaybeder. Hakikatte, bir Trobriand’lıya minsek emrine derhâl boyun eğmesinden maada yapabileceği başka hiçbir şey akla bile gelmez.

Başbuğun, akrabalarına karşı kızgınlığı derin ve devamlı idi. İlk önce onlarla hattâ konuşmadı bile. Bir sene kadar, hiç kimse ona kendilerini deniz aşırı bir sefere götürmesini istemeğe cesaret edemedi, halbuki bu imtiyazı istemeğe tamamen hakları vardı. İki sene sonra 1917 de Trobriand’lara tekrar döndüğü zaman, **Namwana Guya’u** daha hâlâ öbür köyde oturduğu vakit, **Omarakana’ya** sık sık geliyordu. Bu kovuluştan bir sene sonra annesi ölmüştü. Yerlilerin anlattıklarına göre: “O ağladı, ağladı, yemek yemedi ve öldü.” İki esas düşman arasındaki münasebet tamamen kesilmişti, ve hapsolan genç başbuğun muavini **Mitakata, Namwana Guya’u’nun** aynı tali-klanına mensup olan karısını göndermişti. Bütün **Kiriwina’nın içtimâi** hayatında derin bir yara vardı.

Bu hâdise Trobriand’larda şahit olduklarımızın en dramatik vak’alarından biri idi. Ana-hakkı, kabile kanununun kudretini ve buna rağmen harekette olan ihtirasları vazih bir surette izah ettiği için bunu mufassal olarak anlattım.

Bununla beraber bu hâdise bilhassa dramatiktir, ve bunu itiraf da gayri tabii değildir. Yüksek mevkide bir reisin, nufuzlu bir ileri gelenin, yahut bir büyücünün bulunduğu her köyde, o, kendi oğullarını sever ve, onlara âit olmayan imtiyazlar verir. Oğul ve yeğenin ikisi de mütevazi ve akıllı iseler, çok defa bu, komünde düşmanlıklara sebep olmaz. En yüksek rütbeden olan **Kasana’nın** yakında ölen, reisi **M’tabalu’nun** oğlu **Kayla’i** babasının köyünde yaşar, komünün ekseri sihirlerini yapar ve babasının halefi ile gayet dosttur. Birçok yüksek rütbeli başbuğların oturduğu **Smakata’nın** küme köylerinde bazı sevgili oğullar ve lahtlarla iyi arkadaşlıklar, bazıları da açıktan açığa düşmandırlar.

Misyonerlerin ve hükümet merkezinin yanına bitişik olan

Kavataria köyünde son reisin oğlu, **Dayboya**, asıl hükmedecekleri tamamen söküp atmıştır. Bunda tabiatıyla babalık hakları tutan Avrupaî tesirden yardım görmüştür. Fakat, bugünlerde daha çetin, ve beyaz adamdan bu açıkça aldığı yardımdan dolayı babalık prensipi ile, daha büyük bir kuvvetle idare ettirilen bu ihtilâf mythologique an'ane kadar eskidir. Eğlence için söylenen hikâyelerde, bu, ifade ediliyor, **Kukwanebu'** orada başbuğün oğlu, **Latula guya'u** küstah, şımarık, müşkülpesent, çok defa el şakallarının hedefi olarak alınan sıradan bir tiptir. Daha ciddî usturelerde o bazan bir alçak, bazan muhalefet eden bir kahramandır — fakat iki prensipin çatışması gayet sarîh gösterilmiştir. Fakat ihtilâfın eskiliğine ve kültür bakımından derinliğine inandıran, bunun bir takım müesseselerde kökleşmiş oluşudur ki bunlara birazdan temas edeceğiz. Aşağı tabakadan ahali arasında Ana-hakkı ve baba sevgisi arasındaki çatışma mevcuttur, ve kendini babanın oğluna, yeğen hesabına yapabileceği her şeyi yapması temayülü ile gösterir. Ve gene, babanın ölümünden sonra oğul varislere, babası sağken aldığı eşya ve mülkleri iade etmek mecburiyetindedir. Bu, tabiatıyla bir sürü hoşnutsuzluk, kırgınlık, ve tatmin edici bir netice verebilmesi için çapraşık metodların kullanılmasına sebep olur.

Biz yine, bir kere daha, kanun ideali ile onun tatbikatını düşünülünle, aktüel hayatta olanlar arasındaki tenakuz karşındayız. Exogamy'de, mukabil-sihir sisteminde, büyü ve kanun mü-nasebetinde, ve, medenî kanun kaidelerinin hepsinin elâstikiyetinde rastgeldik. Bununla beraber burada biz, kabile teşekkülünün tâ temelini tahdit edildiğini, hakikaten onunla uyuşması büsbütün imkânsız olan bir temayülle sistematik surette eğlenildiğini görüyoruz. Ana-hakkı, bildiğimiz gibi, onların bütün âdetlerinin ve müesseselerinin arkasında bulunan en mühim ve en şümüllü kanun prensipidir. Akrabalığın yalnız kadınlar vasıtasıyla olanın sayılacağına ve bütün sosyal imtiyazların analık tarafı takip ettiğine hükmeder. Böylece baba ve evladın arasındaki doğrudan doğruya bağın kanunî hükmünü ve bu bağdan dolayı herhangi evlatlık karşılaştığını harîç bırakır. (1) Bununla beraber baba

(1) Yerliler fizyolojik babanın hakikatinden habersizdirler, ve evvelce zikredilen "The Father in Primitive Psychology" 1926 senesinde gösterdiğimiz gibi doğum sebepleri için tabiatfevki bir nazariyeleri vardır. Erkek ile karısının çocuklar arasında fizik bir devam (continuity) yoktur. Maamafih

daima evladını sever ve bu his kadında mahdud bir tasdik bulur; kocanın, karısının çocukları bülûğ çağına gelinceye kadar onların hâmi olarak hareket etmesi hakkı ve vazifesidir. Bu tabii, "patrilocal" izdivaç olan bir kültürde kanunun alabileceği biricik vaziyettir. Küçük çocuklar annelerinden ayrılamayacağı için, onun da kocasıyla beraber olması lâzım geldiğinden, onun ve çocuklarının orada bir erkek hâmi ve muhafıza ihtiyaçları olduğu için — koca tabiatıyla bu rolü alır ve bunu gayet sert ve sıkı bir kanuna göre ifa eder. Bununla beraber aynı kanun erkek çocuğu — evleninceye kadar ana-baba ile kalacak kızı değil — bülûğ çağına gelince babasının evini terkedip annesinin komününe gitmeği ve dayısının vasîliği altına geçmesini emreder. Bu, umumî olarak babanın, oğul ve onun dayısının arzularının hilâfıdır — alâkadar üç adam, bir takım teemmüllerin çıkmasıyla neticelenen, baba otoritesini uzatmağa ve baba ile oğul arasında bir rabita (bond) kurmaya temayül ederler. Asıl kanun oğulun ananın köyünün vatandaşı olduğunu, babasınınkine sadece bir yabancı (tomakavo) olduğunu beyan eder — teamül onun orada kalıp ekseri vatandaş imtiyazlarından istifade etmesine müsaade eder. Merasime ait meselelerde, bir cenaze alayı veya matem merasiminde, bir ziyafette ve umumî olarak bir harpte, o, dayısının yanında olacaktır. Gündelik işlerinde bütün hayatının meşguliyeti ve menfaatlerinin onda dokuzu babasına bağlıdır.

Oğulu, bülûgundan sonra, ekseriyetle izdivacından sonra da tutmak teamülü yerleşmiş bir müessesedir. Onu karşılayacak kat'i tertibatlar vardır, bu teamül "gizliden" ve "gayri muayyen", den başka her şey yapacak dikkatli kaideler ve usüllere göre ifa edilir. İlk önce oğulun orada kalmasına bahaneyi babasının yemambarını daha iyi kullanmasını öğrenmesi içindir ki bunun onun

baba çocuğunu, hattâ doğduğu andan itibaren sever — tamam bir normal Avrupalı babanın seymesi kadar. Bu, onların kendi yavruları olduğu fikrin-den dolayı olmasına imkân olmadığından, bu, insan cinsinin bir rnevi dsrunî temayülünden gelmesinden dolayı olmalıdır, yâni erkeğin tarafından, onun çiftleştiği ve daima beraber yaşadığı, ve gebeliği esnasında baktığı bir kadından doğan çocuklara bağlılığından dolayı olmalıdır. Bu bana, kanın haykırması için yegâne mümkün izah gibi görünüyor ki, bu babalıktan bihaber cemiyetlerde olduğu gibi ekseriyetle pederşahi olanlarda da kendini gösteriyor ve bu, babayı fizyolojik surette kendi evlâdını, gayri meşrû münasebetten doğanı bile, sevdiriyor — eğer bu evlâdın bu şekilde meydana geldiğinden haberi yoksa. Bu temayül'nevilere (species) fevkalâde faydalıdır. .

varisi olmak sıfatıyla dayısı namına yapar. Reisin vaziyetinde, gene, bazı vazifeler vardır ki, reisin oğlu tarafından yapılmış olması çok münasip görülür. Oğul evlendiği zaman babasının oturduğu yer yanında bir ev yapar.

Oğul, gayet tabii, yaşayacak ve yiyecektir, bundan dolayı bahçeler yapmağa ve diğer meşguliyetlerle uğraşmağa mecburdur. Baba ona kendi arazisinden birkaç **baleko** (bahçe parçası) verir, kendi sandalında bir yer verir, ve ona balık tutma haklarını ihсан eder, — Trobriandlarda avcılığın ehemmiyeti yoktur — lâzım gelen âleti, ağ ve oltalarla onu techiz eder. Umumî olarak, baba daha ileri gider. Oğluna bazı imtiyazlara müsaade eder ve hediyeler verir ki, hak, bunları kendi haleflerine verinceye kadar kendisi tutmasını icap ettiriyor. Hakikatte onun hayatında halefleri **Pokala** denilen bir tediye ile talep ettikleri zaman onlara da bu nevi imtiyazlar ve hediyeler verir. Bu muameleyi hattâ red bile edemez. Fakat o zaman daha küçük kardeşi, yahut yeğeni, ana hakkı ile âit olmasına ve nasıl olsa tevarüs edeceğine rağmen arazi, sihir, **Kula** hakları, haleflik, yahut danslarda ve merasimlerde âmirlik için ehemmiyetli surette ona hediye vermeğe mecburdur. Fakat yerleşmiş teamül ve kıymettar şeyleri ve imtiyazları oğula “hiçbir şey” mukabilinde verdirir. Burada tesbit olunmuş, fakat gayri kanunî teamül yalnız kanuna karşı bazı hürriyetler almaz, fakat aynı zamanda gasıpa hak sahibinin yerine mühim müsaadeler verdiğinden işi daha ileri götürür.

Muvakkat baba varislerinin ana-hakkına karıştığı en mühim tertibat karşılıklı kuzen izdivacı müessesesidir. Trobriand'larda, bir adamın kız kardeşi bir kız çocuk doğurursa o adamın bu çocuğu kendi oğluna nişanlamak için istemeye hakkı vardır. Böylece onun torunları kendinden olacak, ve oğlu da reisliğin haleflerinin birinci kardeş çocuğu olacaktı. Bu sonucusu (reis olacak olan) bundan dolayı oğulun ailesinin yiyeceğini temin etmek mecburiyetinde bulunacaktır. Ve umumiyetle kardeş-çocuğunun yardımcı ve kız kardeşinin ailesinin hâmi olacaktı. Böylece oğulun tam menfaatlerini gaspetmek isteyeceği adam bunu vermekten mennedilmiş olacak, ve cidden, bunları kendi imtiyazları gibi kabul ettirecektir. Trobriand'lardaki mukabil-kuzen izdivacı bir müessesedir ki bunun vasıtasıyla bir adam oğluna, istisnaî bir “matrilocal” izdivaç vasıtasıyla, dolambaçlı olmasına rağmen kat'i bir surette, bütün hayatınca babanın komününde yaşamak

ve tam bir vatandaşın hemen her imtiyazından istifade etmek hakkını verir.

Baba sevgisi hissi etrafında an'ane tarafından tavsif olunan ve komünde en tabii bir çereyan sayılan, bir takım yerleşmiş teamüller meydana gelir. Bununla beraber tam kanunlara muhaliftir, yahut matrilocal evlenme gibi istisnâî ve gayri tabii vaziyetleri ihtiva eder. Eğer bu kanun namına, karşı gelinir ve protesto edilirse, o zaman buna boyun eğmeğe mecburdurlar. Oğulun, babasının yeğeni ile, hattâ evlenmiş olmasına rağmen bıraktığı vak'aları vardır. Ve çok defa halefler dayılarının gayri kanunî cömertliğini oğluna birşey vermek üzere iken **Pokala** ile istiyerek durdururlar. Fakat böyle bir muhalefet iktidarda olan adamı kızdırır, kavgalar ve kırgınlıklara ebeb olur, ve bundan dolayı, yalnız fevkalâde vaziyetlerde bu yapilir.

IV

İPTİDAÎ KABİLEDE SOSYAL İLTİSAK ÂMİLLERİ

Ana-hakkının ve Baba-sevgisinin arasındaki çarpışmayı tahlil ederken, biz dikkatimizi mütenazır olarak baba, oğlu ve yeğeni arasındaki şahsî münasebetler üzerinde topladık. Fakat bu aynı zamanda klanın birliğine de âittir. İktidar mevkiinde olan adam (ister reis, ileri gelen, köy başadamı, yahut büyücü olsun) ve halefinin teşkil ettiği zümre analık (matrilineal) klanın asıl nüvesidir. Klanın birliği, tecanüsü ve tesanüdü kendi nüvesinden daha fazla olamaz, ve biz, bu nüvenin ayrık olduğunu, iki adam arasında umumiyetle gerginlikler ve düşmanlıkların bulunduğunu gördüğümüzden klanın tam manasiyle rabitalı bir cüzü-tam (bütün) olduğu mütearifesini kabul edemeyiz. Fakat Dr. Lowie'nin "klan-doğm'u", yahut "sib-doğm'u gibi münasip tâbirini kullanırsak, bunlar temelsiz değildir, ve klanın asıl rüşeyminin ayrık olduğunu, ve aynı zamanda exogamy'ye göre mütecanis göstermiş olmamıza rağmen klan birliğine muhalefetinde ne kadar hakikat olduğunu tamam göstermek doğru olur.

Burada derhâl tekrar etmeli ki, Antropoloji, gene, koyu yerli doktrini, yahut daha doğrusu "kanun" hikâyesini gördüğü gibi almış, ve böylece, kabile hayatının sosyolojik realitesi yerine kanunî ideali ele aldığından hataya düşmüştür. Bu meselede yer-

li kanununun vaz-yeti sabit ve vazıhtır. Kanunî meselelerde ana hakkı akrabalığın biricik prensipi olduğu ve onu en uzak neticelere tatbik ettiği için, yerli, bütün anahk bağı ile bağlı olan insanları akraba (veyola) olarak kabul eder; bir de ona bu şekilde yakınlığı olmayanları da yabancılar (**tomakava**) olarak kabul eder. Bu doktrin "akrabalığın tasnifi prensibi" ile birleştirilmiştir ki, tamamen, lûgate hâkim görünür, aynı zamanda mahdud bir çerçevede de kanunî münasebetlere tesir eder. Ana-hakkı ve tasnifi prensibi fazla olarak bütün insanları dört klana, ve bunları bir sürü gayri muayyen talî-klanlara ayıran totem sistem ile de alakalıdır. Bir erkek veya kadın filan filan talî-klanın bir **Malasi, Lukuba, Lukwasisiga, yahut Lukulabatu**'sudur, ve bu totemli hürriyet cins, cildin rengi, yahut vücudun biçimi kadar kat'î, yahut sabittir, bu ölümle bitmez, adam ne idi ise, ruh da öyle kalır, ve bu doğumdan evvel mevcuttu. "Ruh-çocuk" daha o zamandan bir klan veya talî-klanın azasıdır. Talî klana azalık, müşterek (ana soyundan) cedler, akrabalık birliği, bir mahallî komünde vatandaşlık birliği, araziye müşterek sahiplik ve ekseri iktisadî ve bütün merasim faaliyetlerinde iş birliği demektir. Kanunca bu, müşterek klan veya talî-klanın vendettadaki (**lugwa**) müşterek mesûliyetlerini, exogamy kaidesini, icabettirir, böylece bir ölümle ilk önce talî-klan ve bir dereceye kadar da klanın mahrumiyeti nazarı itibara alınır, ve bütün maten âyini bu an'anevî görüşe göre âyar edilir. Bununla beraber klanın ve daha ziyade tâlî-klanın birliği en hiss olunacak derecede, totemik zümrelerin merasimî-iktisadî alış veriş oyunu oynadıkları büyük ziyafet dağıtımında (**sagali**) ifade edilir.(1) Böylece, talî-klan ve ona bağlı talî-klanları bir klana bağlayan müteaddit ve reel menfaatler, faaliyetler ve zarurî olarak bazı hisler birliği vardır ve bu vaziyet birçok müesseselerde, mitolojide, lisanda ve kullanılan tabirler ve atasözlerinde çok kuvvetle baskılanır.

Fakat bu manzaranın bir diğer tarafı da vardır ki, zaten buna âit vazih alâmetlere rastladık, ve bunu kısaca bir araya toplamalıyız. İlk önce, akrabalık totemik taksim, cevher birliği, içtimâî vazifeler, ve hakkındaki bütün **fikirler** "klan-doğmunu" beyana yeltendiği halde bütün **hisler** bu yolu takip etmez. Herhangi bir sosyal, siyasî, yahut merasimî mahiyette olan mücadelede bir

(1) Bir nevi potlatch.

adam hırsıcah, gurur, ve vatanseverlikten dolayı her zaman ana soyundan akraba tarafını tutar, alelâde hayat vaziyetlerinde daha mülâyim hisler, sevgi, arkadaşlık, bağlılıklar, onu, karısı, çocukları ve arkadaşları için çok defa klanını ihmale sevkeder. Lisaniyat bakımından, **veyogu** (akrabam) tâbirinde bir soğuk vazife ve gururun heyecanî havası vardır, diğer taraftan **lubaygu** (arkadaşım ve sevgilim) tâbirinde daha bariz şekilde sıcak, daha yakınlık hissedilen bir âhengi hâvidir. Ölümden sonraya ait inanlarında da, sevgi bağları, kocalık bağlılıkları ve arkadaşlık duygusu — daha az koyu, fakat daha fazla şahsî inanlarda — totemik hüviyet gibi o da ruh-âleminde devam eder.

Klanın kat'î vazifelerine gelince, exogamy misalinde gördüğümüz gibi, ne kadar elâstikilik, kaçamak ve bozulmalar vardır. İktisadî meselelerde, bildiğimiz gibi, klan iş birliğinin mahdutluğu, babanın kendi oğluna vermek temayülü ve onu klan işlerine almasından, ciddi bir sızıntıya düçar olur. **Lugwa** (vendetta) nâdiren yapılır; **lula** (sulh fiatının) tediyesi gene, hakikaten çetin bir vazifeden kaçınmanın telâfisi için kullanılan an'anevî bir şekildir. Histe. baba veya dul kimse ölenin intikamını almak için çok defa akrabalarından daha isteklidirler. Bütün hallerde klan merasimli dağıtmalarda bir iktisadî bütün olarak hareket ettiği zaman, o yalnız diğer klanlara nazaran mütecanis kalır. İçeride, tâli-klanlar arasında ve tâli-klanın içinde fertler arasında dikkatli hesaplar tutulur. Böylece, burada, gene, birlik bir tarafta vardır, fakat diğer tarafta bu, mükemmel hareket eden bir farklaşma ile münferit şahsî menfaatler içinde dikkatli bekçilikle ve nihayet şüphe, kıskançlık, ve hileden arınmış olmayan tam bir iş ruhu ile karışmıştır.

Eğer bir tâli-klan içindeki şahsî münasebetlerin müşahhas bir tetkiki yapılırsa, **Omarakana**'da gördüğümüz gibi dayı ile yeğen arasındaki gergin ve düşmanca olan tavır hiçbir zaman nadir bir şey değildir. **Mitakata** ve kardeşlerinin, ve **Namwana Guya**' ve onun kardeşlerinde olduğu gibi bazan kardeşler arasında hakikî sevgi mevcut olabilir. Diğer taraftan hem efsanede ve hem aktüel hayatta kuvvetli kinler ve şedit hareketler ve düşmanlıklar kaydedilmektedir. Klanın nüvesi olması icap eden bir kardeşler zümresinde olan tehlikeli bir âhenksizliğin müşahhas bir misalini vereceğiz.

O zamanlar kamp kurduğum köye oldukça yakın bir köyde üç erkek kardeş yaşıyordu, klan baş adamı olan en büyükleri kördü, en küçük kardeş bu malûllikten istifade eder ve hurmaları, hattâ tamamen olmadan ağaçlardan toplardı. Böylece kör adam kendi payından mahrum oluyordu. Bir gün kendi payında gene aldatıldığının farkına varınca dehşetli kızmış, bir baltayı kavramış ve karanlıkta kardeşinin evine girerek onu yaralamağa muvaffak olmuştu. Yaralı adam kaçıp üçüncü kardeşin evine sığınmıştı. O da, bu en küçük kardeşe yapılan tecavülden dolayı hidetlendirerek bir mızrak almış ve kör adamı öldürmüştü. Facianın ağır bir sonu oldu, çünkü katil hâkim tarafından bir sene hapse atıldı. Eski günlerde — bu noktada bütün muhbirlerim aynı fikirdeydi — olsa idi, o intihar ederdi.

Bu vak'ada iki sıradan (standard) suçla karşılaşılıyor: Karışmış olarak hırsızlık ve katil; bunlar üzerinde kısa bir istitrat yapmak iyi olacaktır. Trobriand yerlileri arasında bu suçların hiçbirisi önemli bir rol oynamazlar. Hırsızlık iki mefhum halinde tasnif olunur: **Kwapatu** (kavramak), bu kelime şarsî eşyaların, âletlerin, ve değerli şeylerin gayri kanunî kullanılmasına aittir; ve **vayla'u**, bir hususî kelimedir, bahçelerden veya yem-ambarlarından yapılan hırsızlıklar için kullanılır, aynı zamanda domuz, yahut tavuk hırsızlığında da kullanılır. Şahsî eşyaları çalmak daha tâciz edici hissedilirse de, yiyecek aşırmaq daha fazla adildir. Bir Trobriand'lı için yiyeceği olmamak, ona ihtiyacı olmak, ve bundan dolayı dilenmekten daha büyük nekbet olamaz. Ve kendinin fiilen bunu çalacak vaziyete gelmiş olması akla gelebilecek en büyük zillettir. Gene, hepsi işaretli (1) olan değerli eşyaları çalma hemen hemen imkânsız olduğundan şahsî eşyaların çalınması mülk sahibine herhangi ciddî bir zarar vermez. Her iki vaziyette de cezalar, suçluyu saran hicap ve istihzadan ibarettir, ve hakikaten, nazari dikkatimi celbeden bütün hırsızlık vak'aları aptallar, içtimaî sürgünler, veya çocuklar tarafından idi. Beyaz adamın birçok mülklerinden, ticaret malları, konservalar veya tütünden, almak ve bunu kullanmadan kilit altında bir cimri gibi tutmak başlı başına bir sınıftır, ve gayet tabii olarak, kanun, ahlâklılık, veya terbiyenin hilâfına bir hareket sayılmaz.

(1) Muharririn bundan evvel de zikredilen: "Argonauts of the Western Pacific" ile mukayese et.

Cinayet gayet ender bir vak'adır. Hakikatte, şimdi anlattığım vak'adan maada, benim ikametim esnasında sade bir hâdis vuku buldu: Sahtekârâne bir surette geceleyin köye yaklaşan bir sabıkalı büyücünün mızraklanması. Bu, büyücünün kurbanı olacak hasta bir adamı müdafaa maksadıyla, böyle vaziyetlerde geceleyin nöbet bekliyen silâhlı muhafızlardan biri tarafından yapılmıştı.

Cürmü meşhut hâlinde yakalanmış meşrû olmıyan münasebet, iktidar mevkiindekilere hakaret, kavgalar ve rezaletlere ait olmak üzere birkaç öldürme vak'ası olduğu söyleniyor. Tabii savaş sırasında öldürmeler de vardır. Bütün vaziyetlerde bir adam başka bir tâlî-klanın fertleri tarafından öldürüldümü talion (kisas) yükümlülüğü vardır. Bu iş, teoride mutlaktır, fakat fiiliyatta yalnız nüfuzlu, yahut mühim yaşlı erkek için mecburî sayılır, ve hattâ o zaman bile, ölenin kendi hatasından dolayı âkibetini bulduğundan, bu lüzumsuz sayılır. Başka vaziyetlerde talî-klanın şerefi için vendetta muhakkak surette icap ederse bu da gene yerine kan-parası (**lula**)nın konması ile ortadan kaldırılabılır. Harpten sonra sulh yapmak için diğer tarafa her öldürülen ve yaralanan için bir tazminat verildiği zaman bu bir muntazam müessesedir. Fakat aynı zamanda katil veya cinayet işlendiği zaman, bir **lula** geriye kalanları talion (kisas) **lugwa** vazifesinden kurtarabilir.

Bu bizi yine klan birliği meselesine getiriyor. Yukarda zikredilen bütün vakıalar gösteriyor ki, klanın birliği ne sadece antropoloji tarafından uydurulan bir peri masalı, ne de vahşi kanununun tek ve biricik hakikî prensibidir, fakat onun bütün karşılıklarına ve zorluklarına karşı bir anahtardır. Tamamen görülüp kâmilan anlaşıldıktan sonra hâdiselerin aktüel durumu çok müdildir; ideal ve onun gerçekleşmesi hareketinden, ihtiyarî beşerî temayüller ve kanunun bozuk âyarlanması yüzünden o, bir çok zâhirî olduğu kadar reel tezatlar ve çarpışmalarla doludur. Klan birliği kanunî bir misaldir, çünkü o — bütün yerli doktrininde; yâni onların bütün meslekleri, ifadeler, tâbirleri, âşikâr kaideleri ve ahlâk ölçülerinde — klan tesanüdü hesabına bütün diğer menfaatler ve bağların mutlak tâbiliğini (subordination) ister; halbuki gerçekte bu tesanüde karşı daima günah işlenir ve hemen hemen gündelik hayatta buna uyulduğu hiç vak' değildir. Diğer cihetten, bazı seferler, bilhassa yerli hayatının merasim safhala-

rında, klan birliği her şeye hâkimdir ve âşikâr çarpışma ve açık tehdit hislerinde şahsî mülâhazalar ve muvaffakiyetsizliklere tahakküm eder ki alelâde hallerde bu elbette ferdin ahlâkını tâyin eder. Bundan dolayı, bu meselenin iki cephesi vardır, ve yerli hayatının ekseri mühim vak'alar gibi, müesseseleri, âdetleri, ve temayülleri, iki cepheyi ve bunların müteakıl tesirlerini takdir etmeden hakkiyle anlaşılamaz.

Aynı zamanda antropolojinin bu meselenin neden bir tarafına takıldığı, muhkem, fakat hayalî yerli kanun doktrini bütünü hakikat diye neden gösterdiğini anlamak zor değildir. Çünkü bu doktrin yerlinin davranışını, fikrî, âşikâr, tamamen itibarî, vazih ifadeler, kat'î kanunî düsturlar içinde olan, vechesini temsil eder. Bir yerliye filan vaziyet karşısında ne yapacağı sorulduğu vakit; o, ne **yapması lâzım** geldiğinin cevabını verir; o, mümkün en iyi hareketin nümunesini verir. Yerinde tetkik yapan bir Antropolog'a muhbirlik yaptığı zaman kanun idealini ifşa etmek ona bir şey kaybettirmez. Kendi hislerini, zaaflarını, temayülünü, şahsî -- iptilalarının aynı zamanda başkalarının ihmallerine müsamaha ile o, hakikî hayattaki yapacağı tavrı saklar. Ve hatta o zaman bile, böyle hareket etmesine rağmen, kanunun gösterebildiğinden aşağı hareket ettiğini, çok defa, hatta kendi şahsına, bile itiraf etmek istemez. Geri tarafı, kaçamaklar, uzlaşmalar ve kanunî olmıyan teamüller sadece yerli-hayatını doğrudan doğruya müşahede eden, hadiseleri kaydeden, onların yalnız lisanlarını ve ifdelerini değil, fakat aynı zamanda tavırlarının gizli saiklerini, ve hemen hiç tesbit edilmemiş spontané (tav'î) hareket yollarını anlayacak malzemesiyle yakında oturan âlim tarafından anlaşılır. "Vasıtalı Antropoloji" mütemadiyen vahşî kanununun görünür tarafını fark etmemek tehlikesine marûzdur. Mübalâğa etmeden denebilir ki, bu taraf, açıkca ifade edilip böylece tahdit edilmediği müddetçe mevcuttur ve müsamaha edilir. Bu belki, hususî âdetleri olmıyan ve hareketleri hayvanca olan eski "kopuk vahş." teorisini izah eder. Çünkü bu izahları bize veren salahiyyetli kimseler hiçbir surette kat'î kanuna uymayan yerli tabiatının karışıklıklarını ve belirsizliklerini iyice bildikleri halde, yerli kanunî doktrin bünyesinden tecahül ediyorlardı. Modern yerinde tetkik yapan kimse bunu fazla güçlük çekmeden yerli muhbirin ifadesinden elde eder, fakat bu nazarî ana hatta insan tabiatının yaptığı lekelerden habersiz kalır. Bundan dolayı o vah-

şiyi bir kanunîlik modeli şekline koymuştur. Hakikat bu iki iza-
hın birleştirilmesindedir, ve buna ait malûmatımız eskisi kadar
yeni hikâyelerde de gayet karışık bir vaziyetin boş yere basitleş-
mesi olduğunu gösteriyor.

Bu, beşerî kültür realitesindeki uzlaştırılabilir mantikî sistem
değildir, fakat çatışmada olan prensiplerin oldukça kaynaşan bir
mahlûtudur. Bunların arasında maderî ve pederî menfaatlerin
çarpışması muhtemel ki en mühimdir. Totemik klan tesanüdü ve
aile rabitaları (bond), yahut şahsî menfaatlerin telkinatı arasın-
daki tenakuz ikinci gelir. İrsî mevkî prensibinin, iktidarın şahsî
nüfuzu, iktisadî muvaffakiyet ve sihrî zanaat ile mücadelesi de
mühimdir. Büyü, bir şahsî kudret aleti olarak zikredilmeğe de-
ğer, çünkü büyü, ekseriyetle, reis, yahut başadamin korkulan
bir rakibidir. Eğer yerimiz müsaade etseydi, daha müşahhas, te-
sadüfî mahiyette başka çatışmaların misallerini verebilirdim: ta-
rihce isbat edilebilen **Tabalu** talî-klanının (**Melesi** klanından) si-
yasî kudretinin tedrici yayılması, burada mevkî prensibinin kendi
kanunî sahasından çıkıp üsturevî haklara ve maderî tevarüslere
dayanan katiyetle mahallî vatandaşlığın kanunu aştığını görebili-
yoruz. Yahutta Tabalu ve Toliwaga talî-klanları (ikisi de Luk-
wasisiga klanından) arasındaki lâ dinî mücadeleyi anlatabilirim,
burada birincisinin tarafında mevki, icaz, ve yerleşmiş iktidar, ve,
ikincisinde kuvvetli askerî organizasyon, muharebe kabiliyetleri
ve çarpışmalarda daha çok talih vardır.

Bizim görüşümüzden bu sosyal prensiplerin mücadelesinde-
ki en mühim nokta bizi vahşî komünlerdeki kanun ve nizamın ane-
nevî tasavvurunu tamamen baştan tetkik etmemize mecbur et-
mesidir. Biz artık kabilevî hayatın bütün sathına hariçten muh-
kem surette tazyik eden bir atıl, mücessem, adet kabuğu, yahut
adetin iyi tarafı fikrini katiyetle terketmeliyiz. Kanun ve ni-
zam kendilerinin asıl idare vetirelerinden çıkar. Fakat bunlar ne
muhkemdir, ne de herhangi atalet, yahut daimî kalıp halinde
değildir. Onlar bunun aksine, sadece beşerî ihtirasların kanuna
karşı değil, fakat kanunî prensiplerin birbiriyle olan daimî müca-
delesinde carî olurlar. Maamafih bu mücadele de bir serbest
dövüş değildir: O, kat'î şartlara tabîdir, ancak şuyu' sathının al-
tında kalmesi şartıyla ve ancak muayyen hadler içerisinde vuku
bulabilir. Bir kere açık tehdide girişildimi, kanunleşmiş teamül

veya, tecavüzi kanun prensibi üzerine kat'i kanunun tekaddümü tesis edilir, ve kanunî sistemlerin koyu meratibi neticeyi idare eder.

Çünkü, gördüğümüz gibi, çatışma kat'i kanunla kanunlaşmış teamül arasında vuku buluyor, ve bu mümkündür, çünkü, birincisinin arkasında daha kat'i bir an'ane kuvveti vardır, fakat aynı zamanda ikincisi şahsî temayüllerden ve aktüel iktidardan kuvvetini almaktadır. Böylece kanun mecmuasının içinde yalnız kısmen — medenî ve kısmen — cezaî, yahut iktisadî muamelelerin şahsî münasebetlerin vesairenin, kanunu gibi müteaddid tipler mevcut değil, fakat esas kanunun Ana-Hak'ından, totemizm ve mevkii iktidardan aşağı doğru gizli kaçamaklara ve kanuna muhalefet ve cürme teşvik eden an'anevî vasıtalara kadar kaideleri bir meratip haline koyan muhtelif koyuluk, ağırlık, ve geçerlik dereceleri olabilir.

Burada Trobriand adalarındaki kanunî müesseselerini tetkikimiz sona eriyor. Bu suretle bizi, daha mütekâmil harsslarda medenî kanuna tekabül eden müsbet ve elastiki ve bununla beraber müteber mükellefiyetlerin mevcudiyeti; mükellefiyetin nüfuzu, umumî tasdik ve bunların esas müteber kuvvetlerini temin eden bu biçim mükellefiyetlerin sistematik vukuu, müsbet kaideler kadar elastiki ve kullanışlı, mamafih başka fonksiyonları temin eden kanunun menfi hakimiyeti, kabilevî yasaklar ve tabular bir takım neticelere vasıl olduk. Biz aynı zamanda adet ve an'ane kaidelerine yeni bir tasnifi teklif; hususî adet kaideleri olarak kanuna dair muaddel bir tarif, ve daha ileri giderek kanun mecmuası dahilinde tali-taksimatlara işaret etmeğe muktedir olduk. Burada, kısmen-medenî ve kısmen-cezaî arasındaki esas taksimattan maada esas meşrû kanunların maddelerinden, kanunen kabul edilen teamüllerden, aşağı kaçamaklara, kanunlar ve ananevî metodlarla eğlenmeğe kadar bir mertebeler tasnifindeki muhtelif kanun tabakaları arasında bir tefriki, siyasî organizasyon ve sihrî nüfuz gibi kabilevî kanunların mecmuasını teşkil eden ve bazan çatışmaları olup, uzlaşmaları ve tekrar tanzimlere varan bir takım bariz sistemler arasında tefrik yapmağa mecbur olduk. Bütün bunları daha fazla mufassal anlatmağa lüzum yoktur, çünkü vasıl olduğumuz neticeler hem ispatlarla teyid edilmiş, ve hem de nazari olarak genişçe mütalâa edilmiştir.

Bununla biz yeni bir antropolojik mahallinde tetkik yolu talep ediyoruz: adet kaidelerinin aktüel hayatta fonksiyonlarını bi-

la vasıta müşahede ile tetkik. Böyle bir tetkik kanun ve adetin emirlerinin her zaman uzvî olarak irtibatlı olup ve tecrit edilmiş olmadığını; onların tam mahiyetini sosyal hayatın rabitası içine koydukları birçok lahikaları ihtiva ettiğini; yalnız içinde sadece bir halka oldukları sosyal muameleler zincirinde mevcut olabileceklerini meydana çıkarır. Kabilevî hayata ait verilen ekseri izahların irtibatsız ve kusurlu malûmatının neticesi, bunun hakikatle insan hayatının umumî karakteri ile ve sosyal organizasyonun zaruretleriyle gayri kabili telif olduğu kanaatindeyim. İrtibatsız inorganik adetler mecellesinde bağlanmış bir yerli kabilesi gözlerimizin önünde parçalanıp dökülür.

Biz ancak, mahallinde tetkik cetvellerinden yamalı malûmatın, adetlerin, inançlar ve tarzı hareket kaidelerinin havada uçan yersiz, veya kâat üzerinde bir varlığı olup asıl hayattan tamamen uzak kısımların hemen tamamen silinmesini temenni edebiliriz. Bununla biz, antropologları safdil yerine koyan vahşiyi gülünç yapan, antropolojinin birbirine bağlı ifadelerinden bir nakarat yapan nazârî iddiaları artık bırakabiliriz. Bu uzun çıplak ifade tadatlarından şunları demek istiyorum: misal, "Brobdignacian'lar arasında bir erkek kaynanasıyla karşılaştım, ikisi birbirini ile atışır ve her biri gözü patlamış döner"; "Bir Brodiag bir beyaz ayıya rastladığı zaman kaçır ve bazan ayı onu takip eder"; "Eski Caledonia'da bir yerli tesadüfen sokakta bir şişe viski buldu mu, bunu bir yudumda boşaltır, ve derhal bir tane daha aramağa çıkar"—ilah... (Ben burada sade hafızamda kalmış ifadeleri tekrar ettiğimden, bunlar sadece takribî olabilir, ama, gayet mümkün görünmektedirler.)

Bu nakarat - metodu ile alay etmek kolaydır; fakat asıl mesûl olan, mahallinde tetkik yapandır. Bu ifadelerin ekserisinde, olması lazım, yahut dendiğine göre olan, yerine, hakikatte olduğu gibi gösteren kayıtlar hemen hiç yok gibidir. Eski kayıtların ekserisi ya şaşırtmak, ya eğlendirmek, ya da vahşinin aleyhine onu gülünç yapmak için yazılıyordu, işler değişince şimdi antropologu gülünç yapmak daha kolaylaştı. Eski kayıtçılarca esasta ehemmiyetli olan şey adetin realitesi değil, acaplılığı idi. Soru ve cevap metodu ile bir tercüman vasıtasıyla çalışan modern antropologda gene yalnız fikirler, umumiyetle, ve çıplak ifadeler tophyabilir. Bize hiçbir realiteyi vermez, çünkü onun kendisi hiç

görmemiştir. Antropolojinin ekseri yazılarında bulunan gülünçlük, o ifadenin hayattaki yerinden koparılmış sun'î kokusundan dolayıdır. Asıl problem insan hayatının kaidelere nasıl temsil olduğunu — sarihtir ki temsil olmaz — tetkik değildir; asıl problem kaidelerin hayata nasıl uygulanışığıdır.

Bizim Trobriand kanunu tahlilimizdeki nazari kazançlarımıza gelince, bu bize şahsî - menfaatlerin üzerine olduğu kadar zümre dahilindeki tesanüd üzerine kurulan, iptidaî cemiyetteki iltisak kuvvetlerinin vazih bir görünüşünü verdi. İptidaî "zümre - hissi" "müşterek - şahsiyet" ve klan massetmesinin, maderî, ferdiyetçilik ve hodbin menfaatlar peşinde koşmayla zıtlığı bize tamamen sun'î ve fuzulî gözüküyor. Ne kadar iptidaî ,yahut medenî olursa olsun, hiçbir cemiyet insan tabiatına istinad eden bir icat veya bir patolojik inkişaf üzerine kurulamaz.

Bu hatıratın neticesi bir ahlaka daha işaret eder. Esasta, yalnız tasvirler ve vakıaları ifade etmek istedimse de, bunların bazıları tabiatıyla daha umumî nazari tahlillere yol açtı ki, mevzu bahis olan vakıalara dair bazı izahlar vermeğe mecbur etti. Mamafih tekâmülî, yahut tarihî tekrar - tesislere müracaat ihtiyacı olmadı. Burada verilen izahlar bazı vakaların daha basit unsurları ve bu unsurların arasındaki münasebetleri tahlilden ibarettir. Yahut da kültürün bir vechesi ile diğerini karşılaştırmak ve o kültürün sistemi dahilinde herbirinin ne fonksiyonu olduğunu göstermek te mümkündür. Gördüğümüz gibi, Ana-hak'kı ve pederî prensip arasındaki münasebet, mukabil-kuzen izdivacı, tevarüs tipleri, ve iktisadî muameleler; baba ,oğul ve dayının tipik uzlaşmaları ,ve klan sisteminin bazı vechelerinde olduğu gibi, bir anlaşma teşekkülleri serisine sebebiyet vermiştir.(1) Onların sosyal hayatının muhtelif vasıfları, mütekabil vazifeler zincirleri, mükellefiyetlerin merasimî kabulü, farklı bir takım muamelelerin bir münasebette toplanması, kanunun cibrî kuvvetlerini teşkilindeki fonksiyonları ile anlatılmıştır. Trobriand'larda bulduğumuz gibi irsî icaz, büyücülük kudreti ve şahsî muvaffakiyetlerin nüfuzu arasındaki münasebetler mütenazıran her prensip tarafından oyna

(1) Ana - Hak'ı ve Baba - Muhabbeti arasındaki münasebet ismi bundan evvel de zikredilen "Sex and Repression in Savage Society" adlı eserde daha mufassalan izah edilmiştir.

nan kültür kısmı ile izah edilebilir. Kat'iyetle amelî sahada kalma-
mıza rağmen, bütün bu vakıa ve vecheleri izaha, onların husule
getirdiği neticeleri olduğu kadar şartlarla göstermeğe ve böylece
onları ilmî şekilde izaha muktedir olduk. Bu tarzda izahat hiçbir
surette böyle âdetlerin tekâmül safhalarını veya onların tarihi
menşe'leri hakkında başka tetkik yapılmamasını icap ettirmez. İlmî
tecessüse olduğu kadar antiquarian tecessüse de yer vardır, fakat
ikincisi Antropoloji üzerinde münhasır veya hattâ hâkim tesirde
bulunmamalıdır. İnsan talebesinin artık "hypotheses non fingo"
demeğe muktedir olması zamanı çoktan gelmiştir.